כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת ויקרא ■ ב' ניסן ה'תשע"ז ■ 29.03.2017 ■ גליון מס' 421

תפוצה לכל קהילות ישראל

תורת כהנים

/ הרב יעקב הלוי פילבר

ספר מיוחד מקדישה התורה לענין המקדש והקרבנות שחז"ל קראוהו "תורת כהנים", כמו שכתב הרמב"ן בהקדמתו לספר ויקרא: "והנה רוב הספר הזה בקרבנות, בתורת הקרבן והמקריבים ובמקום שיתקרב בו . . . ורוב פרשיות הספר הזה ידבר בהן עם הכהנים". ועם כל חשיבות עבודת המקדש, אין זה סוד שכיום בימינו רבים מעם ישראל, ובתוכם לא מעטים משלומי אמוני ישראל, שהמקדש והקרבנות, אינם בלשון המעטה, עומדים בראש סדר העדיפות שלהם, ועל התופעה הזו אמרו במדרש: "אני ישנה מן הקרבנות ולבי ער לקריאת שמע ותפילה, אני ישנה מבית המקדש ולבי ער לבתי כנסיות ובתי מדרשות" (שיהש"ר פרשה ה) בלשון הזה אפשר לומר על תקופתנו: "אני ישנה מהר הבית ולבי ער לכותל המערבי". מאידך אותם החוגים שהם כן ערים לענין הקרבנות והמקדש, הפועלים לזרז את הקמתו, גם הם צריכים לעיין בפעילותם האם אין הם מקדימים את המאוחר. לפי חז"ל הסדר הוא: "שלוש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ: להעמיד להם מלך, להכרית זרעו של עמלק ולבנות בית המקדש" (סנהדרין כ ב) ובזה הסדר דווקא, כמו שפירש רש"י (שם) בד"ה שלש מצוות: "נקט שלש הללו שהן תלויות זו בזו לעשותן כסדרן, בתחילה מלך, ואחריה עמלק ואחריה בית הבחירה". ויש הגיון בסדר הזה, קודם כל צריך העם להתבסס בארצו התבססות גשמית ורוחנית, שהמלך מסמל את הריבונות המלאה של העם בארצו. אחר ההתבססות יש לבער את הגורמים השליליים המאיימים על קיומו של ישראל, כמו עמלק שהוא סמל שנאת ישראל העולמית, ורק אחר שני אלו יבוא בנין בית המקדש, כמו שכתב הרמב"ם: "הכרתת זרע עמלק קודמת לבניין הבית שנאמר (שמואל ב, ז א-ב): 'ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו, ויאמר המלך אל נתן הנביא: ראה אנכי יושב בבית ארזים וארון האלקים יושב בתוך היריעה'.(הל' מלכים פ"א ה"ב) ואין זה אמור רק לגבי המקדש הראשון, אלא גם לגבי המקדש השלישי כמו שכתב הרמב"ם: "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה הממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ נידחי ישראל"(שם פי"א ה"א). כך שלא הפגנות או טקסים וריטואליים הם יקדמו את בנין המקדש, אלא יש צורך בתנאים קודמים שקבעה התורה, שבהעדרם אין ערך ומשמעות לבית המקדש.

במסכת שבת (לג ב) מובא: "בעוון שפיכות דמים בית המקדש חרב" ומסביר הראי"ה בספרו "עין איה" (שם) מדוע דווקא בגלל עוון שפיכות דמים נחרב המקדש. והסברו הוא: בית המקדש נועד לפעול לא רק על כנסת ישראל לבדה אלא על האומות כולן, כדברי שלמה (מלכים ב, ח מא): "גם אל הנוכרי אשר לא מעמך ישראל . . . ובא והתפלל אל הבית הזה". ומתי יוכל אור ה' להתפשט על האנושות כולה? רק כאשר המצב המוסרי של עם ישראל יעמוד על הגובה, כאשר עם ישראל יהיה אור לגויים. אבל כאשר ישראל שפלים בהתנהגותם המוסרית, ובמיוחד כאשר התדרדרו עד הדיוטא התחתונה של שפיכות דמים, במצב כזה של העם איזו בשורה יוכל בית המקדש להביא לעולם, מה יוכלו העמים ללמוד מאתנו כאשר הם רואים שהאור שבית המקדש צריך להאיר, אינו מצליח להשפיע אפילו במקומו, ואינו מאיר את החשכה אפילו בסביבתו הקרובה ביותר. מהי המסקנה שהאומות יסיקו מכך? שבית המקדש אין בכוחו לרפא אפילו את הנגע הגרוע ביותר שבין אדם לחברו, ואם כך הרי בית המקדש חסר לגבם כל תועלת ומשמעות.

על כן קודם שעם ישראל בא להשפיע על העמים האחרים בהקמת המקדש, צריך הוא לבנות תחילה את שלמותו שלו בביתו פנימה, ורק בשלב הבא, לאחר שהעם בנה את עצמו מבחינה מוסרית-רוחנית יוכל לשלוח את קרני אורו דרך המקדש לחברה האנושית כולה, ככתוב: "לברית עם לאור גויים". וכבר ראינו שבעוון שנאת חנם נחרב המקדש השני, מכאן שהמצב החברתי של העם הוא הגורם המכריע בקיום המקדש, על כן כתשובת המשקל צריך לתת לתיקון החברותי מקום נכבד בבניינה הפנימי של האומה, ליחסי אדם לאדם ולסדר חברותי מתוקן. וכדברים הללו כתב הראי"ה בספרו

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

חמץ בים כנרת
ביארתם בהלכה יומית, שחמץ בפסח לא בטל לעולם. אם כן האם אפשר לשתות מים שבאים מאגמים, כמו ה"כינרת"...
המשך בעמ' 2

כמה פעמים צריך להעיר את הבן לקריאת שמע
יש לברר שאלה המתעוררת ב"בין הזמנים", שאין התלמידים מזדרזים לקום בבוקר כדי לצאת ללימודים, והאבא מעיר את הבן ...
המשך בעמ' 3

שוויית חורף
ההלכה שתושבי חו"ל הבאים לארץ ישראל צריכים לשמור יום טוב שני של גלויות אף בהיותם בארץ ישראל, האם באמת מבחינת ההלכה ניתן להקל לנו לשמור רק יום טוב אחד...
המשך בעמ' 4

סיפור לשבת

"באפריל יש חג יהודי"
הכתובת 30/55 ברחוב Parap פשוט לא הייתה קיימת. זו הייתה המסקנה אליה הגענו, אני וזאב שוסטרמן, חבר כיתתי ממלבורן...
המשך בעמ' 6

שביבים

■ פערי הגיל בשידוכים
■ "ארבה בגבולך"
■ מאה פעמים ואחת
■ טרמפ ברמזור
■ כבוד ה' בארץ ישראל גדול יותר!
המשך בעמ' 7

"מוסר הקודש" (עמ' ר): "אי אפשר לצייר תכונה שלימה של עושר הדמיון כשהבערות שולטת והרשעה המעשית מתגברת" והוא מסיים שם: "רק בהתרוממות רוחנית ומעשית חשובה וקבועה אפשר להשיב את בנין בית המקדש למקומו".

חמץ בים כנרת

שאלה שהופנתה להראשון לציון, הגר"י יוסף שליט"א

ביארתם בהלכה יומית, שחמץ בפסח לא בטל לעולם. אם כן האם אפשר לשתות מים שבאים מאגמים, כמו ה"כינרת", כאשר בודאי יש שם פירורי חמץ?

תשובה: ביארנו, שחמץ בפסח אפילו באלף אינו בטל. כלומר, אם התערב פירור אחד של חמץ, בתוך כלי גדול מאד המלא בתבשיל, אסור לאכול את התבשיל בפסח. וזהו דבר שלא מצאנו בשאר האיסורים, שהרי בדרך כלל יש בידינו כלל, שדבר איסור שהוא מועט מאד, שהתערב בדבר המותר שהוא מרובה, הרי האיסור "בטל בשישים". ולדוגמא, אם נשפכה טיפת חלב, לתוך סיר המלא במרק בשר, מותר לאכול מהמרק, כי החלב בודאי התבטל בתוכו, שהרי יש שם יותר מ"פי שישים" מטיפת החלב. ורק לגבי חמץ החמירו רבותינו מאד שלא יתבטל לעולם, הואיל והתורה החמירה מאד באיסור חמץ בפסח, שיש בו עונש "כרת", ועוד שהתורה אמרה לגביו "בל יראה ובל ימצא".

ואמנם ברוב המקומות, קיימת בעיה, שבמקורות המים המרכזיים, ישנם בלי ספק פירורי חמץ. ולפי זה לכאורה יש לאסור לשתות מן המים הללו בפסח, שהרי הם בגדר "תערובת חמץ". ואמנם יש חסידים המחמירים על עצמם, ושואבים מראש, לפי חג הפסח, מים בכמות שתספיק להם לכל החג, ואינן משתמשים במי הברז בחג.

וכבר לפני למעלה מארבעים שנה החלו לעורר על כך, שבאגם הכינרת בארץ ישראל, יש כמה מסעדות על גדות הכינרת, ומשם זורקים בעיצומו של חג הפסח חמץ לתוך האגם. וכאשר היה מרן זצ"ל רב ראשי לישראל, הלך ובדק בעצמו, וראה שהדברים נכונים, ולכן ערך תשובה בענין זה.

ובאמת שבענין זה דן כבר לפני למעלה ממאתים שנה, הגאון רבי יהושע העשיל מטרינפול, בעל "ספר יהושע", והעיר על כך שבישובי היהודים שעל שפת הנהרות, הגויים זורקים חמץ לנהר בחג הפסח, ויש בדבר בעיה של תערובת חמץ. וכתב שכן היתה המציאות בעיר "דובנא", שעל גדות הנהר היה מפעל של ריחיים, שטוחנות חטים מכח תנועת המים, ואת הסובין, כלומר, פסולת החטים, היו הגויים משליכים לנהר. וכן את שאריות הבירה שהיו מייצרים שם משעורים, היו שופכים לנהר. ואם כן יש בזה בעיה של תערובת חמץ.

והגאון בעל "ספר יהושע" שאל על כך את הגאון מליסא, בעל ה"חוות דעת", והוא השיב להקל בדבר מטעם שכאשר הנהר שוטף כל הזמן במרוצה, החמץ שבתוכו לא "נכבש", ולכן המים לא נחשבים לתערובת עם החמץ. והגאון בעל ספר יהושע עצמו כתב טעם להקל בזה, מפני שכל הטעם שגזרו חכמים שחמץ אפילו באלף לא בטל, הוא משום שחששו שמא יהיה מקרה שהחמץ באמת יתן טעם בתערובת, אבל במקרה של נהר עצום וגדול, שלא יתכן שהחמץ יתן טעם במים, לא גזרו שהחמץ לא יתבטל. אלא שמאחר והסברות הללו מחודשות, כתב הגאון בעל ספר יהושע שלא מלאו לבו להקל בדבר, מפני שהוא מפחד לסמוך על סברתו באיסור חמץ בפסח. אולם הגאון בעל "יד יהודה" כתב, שראה מה שכתב בספר יהושע, ושסיים "שמפחד לסמוך על טעמו", אולם באמת שהדין הוא דין אמת, וכסברת בעל "ספר יהושע", שבכל מקרה שאין שום אפשרות שהחמץ יתן טעם בתערובת, לא גזרו. אולם מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל כתב, שקשה לסמוך על טעם זה לבדו להקל. אלא שלמעשה כתב להוסיף על כך, טעם גדול להקל, על פי מה שפסק בשלחן ערוך, שחצר שיש בה עופות, לא צריך לעשות בה "בדיקת חמץ", מפני שאפילו אם יש בה חתיכת חמץ, בודאי העופות יאכלו אותה. (ואף שמרן השלחן ערוך לא פסק כן אלא בספק חמץ, מכל מקום לגבי הנדון שלנו יש להקל יותר). ואם כן בים כינרת, שאין ספק שהדגים ממהרים לאכול כל מה שמשליכים לשם, אין לחשוש לתערובת חמץ כלל. שהרי הדגים בודאי יאכלו את החמץ. ועוד, שיש מחלוקת בין רבותינו הראשונים, אם באמת להלכה "חמץ בפסח אפילו באלף לא בטל". כי לדעת הרז"ה בעל המאור, חמץ בפסח בטל בשישים כמו כל האיסורים. ובהצטרף כל הטעמים הללו, ועוד טעמים אחרים, פסק מרן זצ"ל שיש להקל לשתות מן המים הבאים ממאגרי מים, אף על פי שיש שם מעט חמץ שמושלך אליהם. (יביע אומר, חלק ז, סימן מג).

כמה פעמים צריך להעיר את הבן לקריאת שמע

/ הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א*

יש לברר שאלה המתעוררת ב"בין הזמנים", שאין התלמידים מזדרזים לקום בבוקר כדי לצאת ללימודים, והאבא מעיר את הבן כדי לקיים מצות קריאת שמע, והבן שקוע בשינה ואינו מתעורר רק ממשיך לישון וכעבור כמה דקות האב חוזר להעיר את בנו, ונשאלת השאלה כמה פעמים יש חיוב על האב להעיר את בנו לקריאת שמע, ומתי רשאי להתעלם ולהשאיר את הילד ישן כרצונו.

ואחי הגאון רבי אליעזר הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס הנפלא "חינוך הבנים כהלכתו", כתב לי בירור נחמד בזה, וז"ל:

א. כדי להשיב על שאלה זו, מן הצורך לברר כמה פרטים. - ראשית מהו גדר חיוב החינוך בכל המצוות שבתורה, האם די במה שהאב אמר לבן מה לעשות, או שחייב לדאוג כי אכן יעשה הבן מה שציוה עליו. - שנית עוד יש לברר מה הוא דיני חינוך הקטן למצות קריאת שמע. - והשאלה השלישית מה הדין כלפי בחור בר מצוה האם חייב להקיצו משנתו לקריאת שמע.

ב. והנה פעמים רבות כבר נשאלתי בעיקר מצות חינוך מהו גדר החובה בזה, ועד כמה חייב האדם להשתדל שבנו יקיים מצות וימנע מאיסורים, והאם גם צריך לכפות את הבן על כך, וכגון שהבן אכל והאב אומר לו לברך והבן אינו רוצה לברך, יהיה מאיזה טעם שיהיה, האם האב יצא ידי חובתו במה שהסביר לו שצריך לברך או שמא האב חייב לדאוג בכל האמצעים שהבן יברך ברכת המזון, הן בכפייה והן ע"י מתנה, וכדומה בשאר כל המצוות.

ולאמתו של דבר קשה מאד ליתן בזה כללים ברורים, אכן זה ברור כי אף נקיל בזה שהאב רשאי להעלים עינו לפרקים ולהסתפק במה שהוא אמר לקטן לעשות כך וכך, אך שהבן אינו מקיים את ציווי מכל מקום אם הבן משתמט כסדר מקיום מצוה מסוימת ודאי לא יצא ידי חובתו, במה שאמר לו לחוד, כי תכלית מצות חינוך הוא שבפועל הבן יקיים כל המצוות, ואין בזה חיוב מחאה או אמירה גרידא, וזה פשוט וברור.

דעת כמה מגדולי המחנכים

ולא נעלם ממני כי לדעת כמה מגדולי המחנכים בזמנינו אין ראוי לנדנד לילד ולומר לו שוב ושוב לברך וכדומה, כי זה יכול לגרום לו ח"ו שנאה או ריחוק לקיום המצוה הזאת, ועדיף רק להזכיר לו פעם פעמיים ושהוא יבחר לעשות כן מרצונו האישי - וכמו כן אף בילד שמברך כשמזכירים לו אם נזכיר כל פעם אזי זה ימנע ממנו לברך בעצמו כשאין מזכירים לו ולכן לדבריהם עדיף להעלים עין לפעמים, ואז הילד יתרגל לקחת עול על עצמו - אבל עדיין יש לברר אם סברות אלו נכונים גם להלכה.

ג. ולאחר העיון נלענ"ד כי שורש ספק זה תלוי במחלוקת האחרונים בעיקר מצות חינוך האם חייבו את הקטן במצוות, או שמא כל מצות חינך הוא רק שיתרגל הקטן במצוות, וראה מש"כ בזה בתורת הקטן פרק א' (סעיף ט'), והיינו דאם נאמר שאין כאן חיוב מצוות רק חיוב להתרגל לקיים מצוות, א"כ יש מקום להקל באופנים מסויימים, ובפרט באופן שהאב סבור שזה עדיף טפי מצד חינוך הקטן שלא יכפה עליו להתפלל עכשיו כשהוא עייף, ועל ידי זה יתפלל למחר בחשק, משא"כ כשיתפלל בכפייה יקבע כן בנפשו לקיים מצוה זו בכפייה, וכדומה בשאר נימוקים, אכן כמובן שאם חוסר החינוך הוא מצד עצלות האב שאין לו כח לחנך את בנו בזה אין שום צד קולא גם לדרך זה.

משא"כ לסוברים שחיוב חינוך הוא שחז"ל חייבו את הקטן במצוות, א"כ לעולם הקטן מחוייב במצוות מדרבנן, וא"כ אם פעם אחת אינו מקיים מצוה מסויימת נמצא שעבר כעת על ביטול מצוה, וכל חיוב הקטן מוטל על האב, ולדרך זה קשה מאוד לפטור את האב ממצות חינוך, מלבד באופן שעצלות הקטן נובע מצד חולשא או עייפות שבזה יש לומר שחז"ל לא חייבו לצער את הקטן (עיין תורת הקטן פרק י"ד).

וכל זה דוקא בקטן שהגיע לחינוך, אבל כשלא הגיע לחינוך ורק שאנו מקיימים לחנכו במצוות מסויימות (ועיין תורת הקטן פרק י"א), בזה הדבר ברור שהכל תלוי ביד האב כיון שהזהו רק מצוה גרידא ורשאי לחנך את בנו רק לפרקים ורק כשהוא סבור שזה מביא תועלת לקטן וכדומה.

ההכרעה למעשה

ד. ולמעשה נראה לענ"ד להכריע דבכל קטן עד גיל תשע כיון שלדעת מקצת ראשונים עדיין לא הגיע לחינוך, יש להקל לצורך גדול ולסמוך על הסוברים דענין חינוך הוא הרגל למצוות ולפי זה יוכל לפעמים לסמוך על אמירה גרידא או להעלים עין וכדומה, וכמובן שהכל יעשה עפ"י שיקול הדעת - משא"כ מגיל תשע ולמעלה דלכו"ע כבר חייב בחינוך וגם יש יותר סברא שיש בו כבר חיובו מצוות, כיון שהוא קצת בר דעת וכ"ש בן עשר או יותר בזה יש להשתדל ככל האפשר שיקיים הקטן את כל המצוות שהוא מחוייב בהם כסדר.

ורק כשיש סיבה מיוחדת בילד זה, שאנו יודעים בבירור (ע"י מחנך מוסמך וכדומה) שלא כדאי להעיר לו על ענין מסויים יותר מדאי, אז יש מקום להקל.

ה. ובספר תורת הקטן (פרק י"ד) נסתפקתי האם מותר לבטל פעם אחת מצות חינוך הקטן באיזה מצוה מן המצוות, באופן שיש בזה תועלת לצורך חינוכו של הקטן שעל ידי זה יתחנך יותר טוב במצוה זו, וכגון שילמד מזה להיזהר שלא לשכוח או לאחר זמן המצוה וכיו"ב.

ובמקורות שם הבאתי בשם הגר"נ קרליץ שליט"א בספרו חוט השני (שבת ח"ד פרק צ"ה עמוד רע"ז) כתב לדון בקטן שהגיע לחינוך ומאחר בקביעות לבוא לביתו בליל שבת עד לאחר שכבר קידש אביו, ונותנים לו כל פעם לקדש בפני עצמו, האם מותר להזהירו שאם יאחר עוד פעם אחת לא יתנו לו לקדש, והשיב דמסתברא דמדינא מותר כיון שחינוך הוא כדי שיתרגל הקטן למצות, וכיון שזהו הפעולה הנדרשת לעשות באופן זה אין זה ביטול מצות חינוך, אך מ"מ אין זו הדרך הנכונה וצריך למצוא דרכים אחרים (עכ"ד). ולפי מה שנתבאר הרי זה תלוי בגדר חיוב הקטן

במצות. ומיהו גם אם נאמר דהחיוב הוא רק הרגל מצות עדיין יש לדון בעובדא הנ"ל דהרי התם אין התועלת כלל משום מצות קידוש שלזה הוא מחונך היטב, רק שרוצים לחנכו להקפיד על הזמן או על מצות כיבוד אב ואם שהורו לו לחזור בזמן, ומהיכי תיתי דבשביל זה לא יקדש, עוד יש לדון בזה באופן שאין האב מבטל בפירוש את חינוכו, רק הוא מעלים את עינו ממנו, וכגון שאינו מזכיר לו לברך ברכת המזון והקטן ישכח מלברך עד שיעבור הזמן, ועל ידי זה יתחנך ליקח עול ולברך תיכף וכיו"ב.

דין הקטנים בקריאת שמע

■ כל מה שכתבתי עד כאן הוא באופן כללי בכל המצות שיש בהם חובת חינוך, אבל מצות קריאת שמע יש בזה קולא מיוחדת לענין חינוך יותר מאשר מצות, והנני מעתיק כאן תמצית דיני הקטנים בקריאת שמע, עפ"י מה שנתבאר בספר חינוך הבנים כהלכתו (פרק י'):

[א]. נחלקו הראשונים האם חייב אדם לחנך את בנו לקיים מצות קריאת שמע בבוקר ובערב כדרך שמחנכו בשאר כל המצות שבתורה, או שמא מצות קריאת שמע שאני ולא תקנו בזה חז"ל מצות חינוך. [כיון שאין האב מצוי אצל בנו בזמן ק"ש דבזמן קריאת שמע של ערבית אין האב מצוי בביתו, ובזמן קריאת שמע של שחרית עדיין ישן הקטן, ואף אם אירע שהבן מצוי אצל אביו בזמן קריאת שמע מכל מקום אפשר שאין עליו חיוב לחנכו דמעיקרא לא תקנו חז"ל חינוך במצוה זו, ומטעם זה גם בזמנינו אף שנשתנו זמני השינה וכדומה, מ"מ לא נשתנה הדין].

[ב]. ולהלכה כתבו הפוסקים שראוי ונכון לחוש לשיטת המחמירים ולכן צריך כל אב לחנך את בנו למצות קריאת שמע הן בבוקר והן בערב.

[ג]. זמן הגיע לחינוך בקריאת שמע וברכותיה, הוא בהיות הקטן כבן שש וכבן שבע, ויש אומרים שהגיל הוא בהיותו כבן תשע וכבן עשר, כל אחד כפי חריפותו, והמיקל בזה שלא להקפיד לחנכו עד גיל תשע יש לו על מי לסמוך. [כיון שעיקר החינוך בזה במחלוקת שנויה].

[ד]. ואם הקטן בן י"ב שנה כתבו הפוסקים שאז חייבים לכו"ע לחנכו בקריאת שמע וברכותיה מדינא, ויש נוהגים מגיל זה גם להקיץ את הקטן לקום לקריאת שמע של שחרית, כדי שיתרגל להתחנך למצוה זו שלא יאחר ח"ו זמן ק"ש בהיותו גדול.

[ה]. המחנך את בנו לקרות קריאת שמע של שחרית צריך לחנכו לקרות את כל השלשה פרשיות של קריאת שמע בזמנה, ומיהו כלפי חינוך הקטנים אפשר להקל כזמן השני של שיטת השו"ע הרב והגר"א.

[ו]. ומיהו גם באופן שאיחר הקטן מלקרוא ק"ש בזמנה, מסתברא שראוי ונכון להרגילו לקרוא את כל הג' פרשיות, ובפרט כי עדיין לא עבר זמן החיוב של הזכרת יציאת מצרים, ואת זה יוכל לקיים ע"י אמירת הפרשה השלישית של ק"ש.

[ז]. אכן אם התינוק ישן עד סוף הזמן מסתברא שאין צריך להקיצו, באופן שזה יגרום לו צער, או עייפות במשך היום וכדומה, דבאופן זה יש לסמוך על הסוברים שאין בזה חיוב חינוך.

להקיץ בחור בר מצוה לקריאת שמע

■ והנה עד כאן עסקנו במצות חינוך המוטלת על אב, אכן בבחור בר מצוה כבר אין מצות חינוך, כיון שהוא מחוייב בעצמו בכל המצות, אך עדיין אין זה פוטר את האב לגמרי כי יש עליו חיוב תוכחה, כמו שיש על כל אחד מישראל, וחיוב תוכחה כלפי בנו הוא יותר משאר אדם, דהוי בכלל מה שאמרו חז"ל כל מי שיש בידו למחות באנשי ביתו ואינו מוחה נתפס בעון אנשי ביתו (וכמבואר כל זה במשנ"ב סימן רכ"ה, וראה עוד בהרחבה בתורת הקטן פרק ו').

ולכן להלכה חייב האדם להעיר את בנו הבחור כדי לקרות קריאת שמע בזמנה, אך הסכמת כמה פוסקים (ראה פסק"ת סימן נ"ח אות ג') כי אין צורך להעיר את האדם לזמן הראשון של ק"ש, רק אפשר להקיצו לזמן השני של ק"ש, אלא אם כן אנו יודעים שברצונו לקרוא בזמן הראשון, - ובנידון שלנו באב המעיר את בנו יתכן מאד כי האב רשאי להרגיל את בנו הסמוך על שלחנו לקרוא דוקא בזמן הראשון ולהקיצו אז משנתו.

עצה למעשה

ועצה היעוצה לאב שכזה הוא, שיגש עם ספל וקערה לנטילת ידים ויטול את ידי בנו הבחור ויאמר לו לקרות קריאת שמע כדין בישיבה על מטתו [אבל לא בשכיבה, ראה או"ח סימן ס"ג ס"א, ולמנהג הספרדים יתכן שמותר בשוכב לגמרי על צידו יעו"ש], ואח"כ יוכל הבן להמשיך ולישון עוד [ובלבד שלא יאחר זמן תפילה], ונחלקו הפוסקים האם יאמר הבן גם ברכות התורה לפני קריאת שמע, או שמא רשאי לומר כעת קריאת שמע בלא ברכות התורה. (עכ"ל).

ובדרך צחות אמרתי שהנה לפני השינה, קוראים "קריאת שמע שעל המיטה", ויש כאלה שקוראים גם בשחרית "קריאת שמע שעל המיטה"...

*מח"ס "גם אני אודך"

שו"ת חורף הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שואל י.נ מניו יורק ארה"ב: אנו רגילים להיות בזמן החגים בארץ ישראל וכך אנו מתכוונים לעשות בחג הפסח הבא עלינו לטובה. והנה ידועה לנו ההלכה שתושבי חו"ל הבאים לארץ ישראל צריכים הם לשמור יום טוב שני של גלויות אף בהיותם בארץ ישראל, אבל ידוע לנו גם שיש דעות מתירות... ואומר את האמת ולא אבוש, הלכה זו גורעת לנו מעונג יום טוב... בפרט השנה... החג הראשון יוצא ביום שלישי, וביום רביעי זה יו"ט שני של גלויות, יום חמישי זה אמנם יום שלם של חול המועד, אך יום ששי זה ערב שבת, שבת זה שבת קודש, יום ראשון ערב חג שביעי של פסח, יום שני זה יום טוב של שביעי של פסח, ויום שלישי זה יום טוב שני של שביעי של פסח, וביום רביעי אנו כבר טסים בחזרה לחו"ל... ולכן אם באמת מבחינת

ההלכה ניתן להקל לנו לשמור רק יום טוב אחד, וכך יתווספו לנו ימים בהם נוכל לצאת ולטייל בארץ, הדבר שהדבר יהיה בבחינת 'רווח והצלה ליהודים'... במקום לשבת אינספור פעמים לשולחן החג... אני בטוח שהרב מבין את רגשותינו... לכן אשמח אם הרב יוכל לבאר לנו הלכה זו.

תשובה: בגמרא[א] ובהלכה[ב] מבואר שאדם שהולך ממקום למקום ויש שינויי מנהגים בין המקומות, הרי שאם אין דעתו לחזור למקומו הישן, צריך הוא לנהוג לפי מנהג מקומו החדש, אך אם דעתו לחזור למקומו הישן, הרי שצריך הוא לנהוג חומרי מקום שבא לשם וחומרי מקום שיצא משם, ואבאר:

ניקח לדוגמא את המנהגים השונים בנידון זמן ההמתנה בין אכילת בשר לחלב, שבהולנד נהגו להמתין שעה אחת, ובגרמניה נהגו להמתין שלוש שעות, וברוב המקומות נהגו להמתין שש שעות, ולכן לפי ההלכה יהודי שבא מהולנד לגרמניה ודעתו לחזור להולנד, הרי שאף על פי שמעיקר הדין מספיק לו לשמור רק שעה אחת כי מחויב הוא רק למנהג מקומו (ומקומו הוא הולנד מאחר ודעתו לחזור להולנד) מכל מקום נותנים עליו חומרי מקום שבא לשם - גרמניה, ולהמתין שלוש שעות, וזאת משום 'לעולם אל ישנה אדם מפני המחלוקת' (אמנם באופן שאין ניכר שהוא ממתין רק שעה אחת ואין לחוש למחלוקת אין הוא צריך להחמיר) ולהיפך, אם הוא מגיע מגרמניה להולנד, נותנים עליו חומרי מקום שבא משם, וצריך הוא להמתין מעיקר הדין שלוש שעות, כי כך מנהג מקומו[ג] (אך לא יראה את חומרתו ברבים שלא לגרום למחלוקת)

ולכן כתבו רבים מהפוסקים[ד] שהוא הדין לגבי תושבי חו"ל המגיעים לארץ ישראל באחד מהרגלים שעליהם לשמור יום טוב שני של גלויות גם בהיותו בארץ, ואקדים הקדמה קצרה כדי לבאר זאת:

בזמן שהיו מקדשים את החודש על פי עדים שראו את המולד, אזי שבכל המקומות בהם שלוחי בית הדין היו מספיקים קודם החג להגיע כדי להודיע על קידוש החודש, היו נוהגים רק יום טוב אחד, ואילו מקומות בהם השלוחים לא היו מספיקים להגיע היו נוהגים מחמת הספק שני ימים טובים, ואולם כיום שבקיאים אנו בקביעות החודשים הודות להלל שקידש בתקופתו את כל החודשים מכאן ולהבא, אין מקום לכאורה לנהוג שני ימים טובים מספק בשום מקום, מאחר ואין ספק, אך מכל מקום תיקנו חכמים שבכל ארצות הגולה ישמרו מנהג אבותיהם בידיהם, וימשיכו גם כיום לשמור יום טוב שני של גלויות, אך בארץ ישראל, שגם בזמן שקידשו את החודש על פי ראיית המולד לא היו נוהגים שני ימים טובים, אין צריכים גם כיום לשמור את החג יומיים, אלא רק יום אחד[ה].

ומעתה מנהג חוץ לארץ הוא לשמור יום טוב שני של גלויות יום אחד, ולכן כל תושב חוץ לארץ חייב במנהג ותקנה זו, ולכן כל זמן שהוא עדיין נמצא במעמד של 'בן חוץ לארץ' עליו לשמור יום טוב שני של גלויות, גם אם הוא נמצא בארץ ישראל, מאחר ודעתו לחזור לחו"ל, וזאת משום שנותנים עליו חומרי מקום שבא משם, וכמבואר לעיל לגבי מנהג ההמתנה בין בשר לחלב.

אולם על אף שכך נקטו רבים מהפוסקים[ו] וכך היא ההלכה הפשוטה, מכל מקום יש לדעת שלאו הלכה פסוקה היא ויש פוסקים לא מעטים החולקים ונוקטים שעל אף שבני חו"ל צריכים לשמור יו"ט שני של גלויות, זהו רק כשהם נמצאים בזמן החג בחו"ל, אבל כשהם נמצאים בארץ ישראל אין הם מחויבים לשמור יום טוב שני, וכמה סברות היתר נאמרו בדבר:

א) נותנים לאדם חומרי מקום שבא משם רק באופן שאילו היו רוצים אנשי המקום שבא לשם גם להחמיר בדבר היו רשאים לעשות כן (ולדוגמא, אילו בהולנד היו רוצים להחמיר לחכות שש שעות בוודאי שהיו רשאים לעשות כן ואדרבה תבוא עליהם ברכה) אבל בנידון דידן, אילו יצאו בני ארץ ישראל להחמיר ולשמור יום טוב שני, הם אינם רשאים לעשות כן, משום 'בל תוסיף', אין נותנים לבאים חומרי מקום שבאו משם[ז].

ב) תקנת יום טוב שני של גלויות לא חלה על ה'גברא' אלא על ה'מקום', כלומר התקנה הייתה שהשוהים בחו"ל בזמן החג ישמרו יום טוב שני, והשוהים בארץ ישראל בזמן החג ישמרו רק יום טוב ראשון, ואין הדבר תלוי כלל אם הוא תושב חו"ל או תושב ארץ ישראל, המדד הקובע הוא המיקום. והדברים מוטעמים ומובנים לפי מה שמבואר בספרים הק' כי בחו"ל צריך יומיים כדי לקבל את הארות החג, ובארץ ישראל די ביום אחד[ח].

ג) מכיוון שבזמננו שומרים יום טוב שני גלויות רק משום 'מנהג אבותינו בידנו' לא ייתכן שאנו בזמננו נחמיר בזה יותר ממה שהיו נוהגים אבותינו כשהיו שומרים יום טוב שני מעיקר הדין מחמת הספק, ומאחר שבזמנם אילו בן חו"ל היה מזדמן לא"י בזמן הרגל היה שומר רק יום טוב אחד (שהרי לא היה לו ספק) כך יש לנהוג גם בזמננו[ט].

אך כאמור על אף שסברות אלו יש בהם ממש, מכל מקום אין המנהג כך, ומנהג ארץ ישראל הוא שתיירים השוהים בארץ בזמן החג שומרים יום טוב שני, אלא אם כן יש לו קבלה ברורה מאבותיו לא כך[י].

אך בוודאי שדעת המתירים ראויה להצטרף כאשר יש ספיקות נוספים[יא].

והנה באשר לשאלת השואל, מתוכן שאלתך אני מבין כי בדרך כלל אתם נמצאים בזמן הרגלים בארץ ישראל, וזאת יש לדעת כי מרן הרב שלמה זלמן אוירבך זצ"ל הורה להלכה[יב] שבני חוץ לארץ שיש להם דירה קבועה בארץ ישראל וקבעו עצמם להיות תמיד בזמן הרגלים בדירתם אשר בארץ ישראל ביחד עם אשתו ובני ביתו בכל שלשת הרגלים הרי שאף אם רוב השנה הם שוהים בחו"ל, מכל מקום לעניין יום טוב שני נחשבים הם כתושבי ארץ ישראל ואינם צריכים לשמור אלא יום טוב אחד, וזאת בצירוף סברות ההיתר הנ"ל.

ומהגאון הרב אשר וייס שליט"א שמעתי[יג] שמי שיש לו דירה קבועה בארץ ישראל ואינו כבול לחייו אשר בחו"ל לא מצד מוסדות החינוך של ילדיו הקטנים ולא מצד מקום עבודתו, ומגיע לארץ לתקופות של לפחות חודשיים, הרי שיש לומר שבזמן היותו בארץ ישראל יש לו דין של בן ארץ ישראל ויכול לשמור רק יום טוב אחד.

ומאחר ופעמים בשינוי פרט קטן משתנה ההלכה, ראוי שלא לסמוך על הנכתב כאן לבד, אלא להתייעץ עם מורה הוראה וכל מקרה לגופו.

א - מסכת פסחים תחילת פרק 'מקום שנהגו'.
ב - שו"ע או"ח סימן תס"ח סעיף ד'.
ג - אמנם כיום נראה שאין 'מקום' שמיוחד בו מנהג מסוים לעניין זה, כי מחמת השואה האיומה נתערבבו קהילות ישראל ובכל מקום ומקום יש הנוהגים כך ויש הנוהגים כך.
ד - כך מעיד מרן הבית יוסף בשו"ת אבקת רוכל סימן כ"ו שכך היה המנהג בארץ ישראל, וכן פסקו הברכי יוסף, ופאת השולחן, וכך נפסק להלכה במשנה ברורה סימן תצ"ו ס"ק י"ג.
ה - עיין בכל זה בגמ' ביצה דף ד' - ו'.
ו - כמפורט לעיל הערה 3.
ז - שו"ת חכם צבי סימן קס"ז.
ח - על פי שולחן ערוך הרב מהדורא תניינא סימן א' (והנה שם נכתב העיקרון הנ"ל שקדושה העליונה שורה בחו"ל ביו"ט שני של גלויות ולכן גם בני ארץ ישראל הבאים לחו"ל חייבים בקדושת היום אף שדעתם לחזור כמו שנתבאר בהלכות יו"ט,

עכת"ד, ולפי זה ה"ה איפכא, שבני חו"ל הבאים לא"י אינם צריכים לשמור אלא יו"ט אחד מפני שהקדושה העליונה אינה שורה בארץ אלא ביו"ט ראשון, אמנם בהלכות יו"ט של השו"ע הרב שלפנינו לא נמצא כלל מזה, ואדרבה כתב שם שבני א"י הבאים לחו"ל צריכים שלא לעשות מלאכה בא"י רק מפני המחלוקת, ובשו"ת מנחת יצחק חלק ה' סימן מ"ג מביא מהגאון מניקאלאייב זי"ל שכתב ע"ז בשער הכולל הנספח לסידור תורה אור ושערי תפילה (פ"א) שמסתמא כן היה כתוב במהדורא תניינא הלכות יו"ט רק אנחנו לא זכינו לראות מהדורא תניינא על הלכות יו"ט סימן תצ"ו, עכת"ד, אמנם גם במהדו"ק כתב לעניין בני א"י הבאים לחו"ל שצריכים לשמור רק יום טוב אחד (ולאחר מכן כתב שיש חולקין) ולכא' משם סעיף ז' (לגבי בני א"י הבאים לחו"ל) מוכח שלא כתב כן משום סברת 'קדושה העליונה' (שזה כתב רק במהדורא בתרא סימן א') וע"כ צריך לומר שהתכוון לסברת החכם צבי הנ"ל ודו"ק. עוד יש להעיר שבשו"ת מנחת יצחק הנ"ל העיר איך השו"ע הרב הכריע כדעת המקובלים אחר שלפי ההלכה אין הדבר כך, ויישב שמשום שגם בקרב פוסקי ההלכה יש הסוברים כך אין זה קשה, ולכא' זה מיישב רק את הפסק לגבי בני חו"ל הבאים לא"י, אבל לגבי בני א"י הבאים לחו"ל שאין להם יו"ט שני בעצם אלא רק מפני המחלוקת, א"כ לבוא ולחדש שיש להם יו"ט שני בעצם, זה ממש נגד ההלכה, כמבואר להדיא בשו"ע או"ח סימן תצ"ו סעיף ג' וגמ' מפורשת בפסחים פרק מקום שנהגו, וצ"ע)

ט - כן מביאים בשם ה'שאילת דוד' (הרב דוד פרידמן מקארלין) ובשם הגר"ש סלנט זצ"ל. ועוד יש לציין לשו"ת שואל ומשיב (מהדורה תליתאה ח"ג סימן כ"ח ד"ה 'הנה' ודי"ה 'עוד') ולשו"ת אבני נזר או"ח סימן תקל"ט השמטה לסימן תכ"ד אות מ"ח.

י - ויש מחסידי חב"ד שנוהגים כן להלכה מאחר וכך נקט בעל השו"ע הרב כמבואר לעיל, וראיתי שיש בזה דעות חלוקות בין רבני חב"ד בעניין זה (שהרי בסימן תצ"ו כתב השו"ע הרב גם שיש חולקין) ואכמ"ל.

יא - ויש שצידדו לומר שמכך שהשו"ע השמיט משולחנו האי דינא של בני חו"ל הבאים לא"י יש ללמוד שדעתו להיתר, ולענ"ד ק' לומר כך, מאחר ובשו"ת אבקת רוכל סימן כ"ו מעיד שהמנהג בא"י לא כך, ועוד שהנה הטור בסימן תצ"ו השמיט כל האי דינא הן לעניין בני חו"ל הבאים לא"י והן לעניין בני א"י הבאים לחו"ל, והנה בני א"י הבאים לחו"ל הוא גמ' מפורשת בפסחים, וא"כ מדוע השמיט זאת הטור? וע"כ שסמך על העיקרון שכבר התבאר בסימן תס"ח סעיף ד' וא"כ כך יש לומר גם לעניין השמטת השו"ע.

יב - שו"ת מנחת שלמה חלק א' סימן י"ט.

יג - http://www.kolhalashon.com/New/Media/PlayShiur.aspx?FileName=0007-20110714-213442-%D7%99%D7%95%D7%9D_%D7%98%D7%95%D7%91_%D7%A9%D7%A0%D7%99_%D7%A9%D7%9C_%D7%92%D7%9C%D7%95%D7%99%D7%95%D7%AA.mp3&ShiurNum=72

סיפור לשבת

"באפריל יש חג יהודי"

הכתובת 30/55 ברחוב Parap פשוט לא הייתה קיימת. זו הייתה המסקנה אליה הגענו, אני וזאב שוסטרמן, חבר כיתתי ממלבורן, שהצטרף אלי למסע ברחובות העיר דרווין, בירת הטריטוריה הצפונית של אוסטרליה.

היו אלו ימים ספורים לפני פסח 2006. זאבי ואני הגענו לעיר כדי לערוך ליל סדר ציבורי עבור הקהילה המקומית. אך בין לכל ההכנות ביקשנו לנצל את ההזדמנות ולבקר באופן אישי את כל חברי הקהילה בביתם.

החלטנו לנסות חיפוש אחרון בכתובת מספר 55/30 - אולי הכתובת התהפכה, בטעות. כבר סיימנו לבקר את כל חברי הקהילה האחרים וזו הייתה אמורה להיות התחנה האחרונה. החלטנו לתת לכתובת צ'אנס אחרון לפני שנסיים את השיטוט ברחובות דרווין.

מצאנו את הכתובת המבוקשת. המקום היה נראה כמו פרוייקט דיור מוזנח, וריח של סמים הגיע לאפנו. התגברנו על הפחד הראשוני ונכנסנו למתחם, שם פגשנו קבוצת צעירים יושבת בחוסר מעש. "אולי אתם מכירים אדם בשם ג'וזף דה באקרו" שאלנו אותם והם הצביעו לנו על גרם המדרגות המוביל לקומה הרביעית, שם פגשנו קבוצה נוספת של זקנים. אחד מהם הואיל להתייחס לשאלתנו וציין שג'וזף מתגורר בקומה העליונה.

כשקופסת מצות שמורה בידינו, ניגשנו אל הדלת שעל משקופה הייתה תלויה מזוזה קטנטנה. נקשנו בדלת והכרזנו: "ג'וזף! יש לנו מצות בשבילך!"

אדם מבוגר וחרוש קמטים הגיע אל הדלת כשדמעות זולגות מעיניו. לפני שיכלנו לומר מילה, הוא החל למשש את זרועותינו. "אני לא מאמין!" הוא אמר שוב ושוב תוך שהוא בוהה בנו. אנו עמדנו שם מבולבלים לגמרי.

לאחר שחלפו כמה רגעים נרגע ג'וזף והזמין אותנו להיכנס. ישבנו והוא החל לספר את סיפורו.

"אני שריד שואה. הייתי באושוויץ. אחרי המלחמה רציתי לברוח מהכול. עברתי לפרת', התחתנתי עם גויה ונולד לי בן. לאחר שהעסק שלי כשל והתגרשתי מאשתי לא נותרה לי כל סיבה להתגורר בפרת'. הסיבה היחידה שלא שמתי קץ לחיי היא הבן שלי המשרת בצבא אוסטרליה והוצב בדרווין." ג'וזף לגם מכוס התה שלו והמשיך בסיפורו.

"עברתי לדרווין כדי להתגורר בקרבת מקום לבני ומצאתי מחסה בפרוייקט ממשלתי זה. אט אט איבדתי כל קשר עם העולם החיצון. אין לי אינטרנט, דוא"ל ואפילו לא טלפון. אני יוצא מהבית רק כדי לקנות את המינימום, ואפילו ביקוריו של הבן הולכים ופוחתים.

"מימי ילדותי זכרתי שבסביבות חודש אפריל יש חג יהודי. לא זכרתי מהו החג אך ידעתי שבמשך תקופה קצרה אסור לאכול לחם והיינו אוכלים רק קרקרים דקים. אמש, זכרונותיי העמומים מילדותי על החג היהודי גרמו לי לחוש בודד ומדוכא.

"כל הלילה לא הצלחתי להירדם, וכשנרדמתי בסופו של דבר חלמתי ששני רבנים הביאו לי קרקרים לחג. כשראיתי אתכם בדלת הייתי בטוח שאני מדמיין. נגעתי בכם ומישששתי את זרועותיכם כדי לוודא שאתם אמיתיים!"

סיפורו של ג'וזף ריגש והפעים אותנו בו זמנית. נשארנו בביתו עוד מספר שעות ושוחחנו, וכשהנחנו עמו תפילין דמעות זלגו מעיניו.

לפני שנפרדנו הענקנו לו חומר קריאה רב בנושאי יהדות, ביניהם חוברת על הרבי בשם "הרבי - מבט אישי" שיצאה

המשך בעמוד הבא...

לאור על־ידי חב"ד בויסקונסין. החוברת מכילה מאמרים וכן תמונות של הרבי.

ג'וזף ליווה אותנו במורד המדרגות עד ליציאה, הודה לנו מקרב לב ונפרדנו לשלום. שנה לאחר־מכן שבנו לדרווין. שמחתי לפגוש שוב את כל חברי הקהילה בדרווין, אך יותר מכל חיכיתי בהתרגשות למפגש עם ג'וזף. ידעתי כי הקהילה המקומית סייעו לו רבות ושיפרו את מצבו אחרי שהם התעדכנו על סיפורו. כשנכנסנו לדירתו של ג'וזף התחבקנו ארוכות. התיישבתי לשוחח ותוך כדי שג'וזף מספר על העזרה הרבה שהקהילה מגישה לו הבחנתי כי קירות ביתו מכוסים בתמונות של הרבי אותם גזר מהחוברת שהענקנו לו אשתקד.

שאלתי אותו באגביות על התמונות, תוך שאני מתאר לעצמי שהוא אהב את התמונות ולפיכך בחר לתלות אותם על קירות ביתו. "שכחת את החלום שחלמתי שנה שעברה?" השיב ג'וזף בהדגשה. "היה זה האדם שבתמונות ששלח אתכם אליי!".

(אתר "בית חב"ד")

שביבים / שאול שיף

פערי הגיל בשידוכים

סיפר הגר"י זילברשטיין שליט"א:

"בישיבת מיר המעטירה, היה בחור שהגיע לגיל 35, ועדיין לא מצא את בת-זוגו. והנה הציעו לו משודכת בגיל 26. הוא הגיע אל הגאון רבי רפאל שמולאביץ זצ"ל, ושאלה בפיו: אם אומר לבת את גילי המדויק, סביר להניח שהיא לא תרצה בי, בגלל הפער בן 9 השנים שיש בינינו. האם מותר לי 'להפחית' מעט מגילי ולומר שאני, למשל, בן 32? הגר"ר שמולאביץ השיב לבחור שהוא יורד הערב לבני ברק, כדי לשוחח עם מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטינמן שליט"א, ואציג בפניו גם את שאלתך. ומה השיב מרן שליט"א? - תשמעו איזו חוכמת-התורה! 'לבחור זה, אמר הגראי"ל, יש כבר חסרון אחד, וזה הוא הגיל שלו; האם הוא רוצה שעכשיו יתווסף לו חסרון נוסף, בדמות השקרן'? מרן שליט"א הציע לראש ישיבת מיר שיגיד לבחור שיאמר את האמת. וכך הווה. הבחור אמר את גילו האמיתי, ועוד באותו יום נשברה שם צלחת, למזל ולברכה. לאחר האירוסין, ניגשה הכלה לחתנה הטרי, ואמרה לו: רציתי שתדע, שהתלבטתי מאוד האם להתארס איתך, ולכן החלטתי להכריע לעצמי על ידי כך שאשאל אותך בן כמה אתה (וידעתי-גם-ידעתי את גילך המדויק), והיה אם תאמר את האמת, ולא תשקר, אתארס איתך, ואם לא - לא ארצה בך... כיון שאמרת את האמת, החלטתי שאתה הוא חתני... ראו גם ראו איזה חוכמה טבועה במרן ראש הישיבה שליט"א, שצפה הכול מראש.

זכורני עוד, סיפר הרב, שלפני שנים רבות הגעתי לביתו של מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וזיהיתי המולה גדולה סביב הבית ברחוב חנן 10. ביררתי את העניין, ועלו בידי הפרטים דלהלן: המדובר היה בחסידי גור,כשהבחור היה בן 22 והמשודכת בגיל 23. כדי שלא תהיה בעיה, אמרה הבחורה שהיא בת 21. והנה, ה'וורט' היה צריך להיסגר באותו יום, אבל הבחורה אמרה לפתע, שהיא לא יכולה להרשות לעצמה להתארס באופן זה, שבמשך כל החיים היא תרגיש ששיקרה לחתנה בעניין הגיל. בני המשפחה ניגשו אל כ"ק מרן ה'בית ישראל' זצ"ל, והציגו את טענתה של הבת, והרבי אמר שיפנו בשאלה זו אל הרב אלישיב. מו"ח אמר, שהרי החתן יכול לברר את הגיל האמיתי של הכלה על פי פנקס הבוחרים, אבל היא המשיכה לטעון שכיון שהם אזרחי-חו"ל, אין בידו לברר זאת. בסופו של דבר השיב מרן הגרי"ש ואמר לבחורה, ש'כיון שכבר שקרת, ואמרת שאת בת 21, את לא צריכה לשוב ולשקר, ואת יכולה להתארס באופן זה'. מו"ח הביא ראיה ממעשה שהיה אצל החתם סופר, שהכלה היתה בת 41, ואמרה שהיא בת 26... החת"ס אמר אז, שכיון שאחרי גיל 40 האישה כבר אינה יכולה ללדת, יש בכך בעיה. ברם, לאחר מכן עשו בירור נוסף,והתגלה שהיא 'רק' בת 39, ואז התיר החת"ס את השידוך. 'נו, אז אם החת"ס התיר דבר כזה, אמר הגרי"ש, בוודאי אפשר להתיר את המקרה הנ"ל...כשיצאתי מביתו של מו"ח, פגשני ראש ישיבה מפורסם, וכששמע במה מדובר, אמר לי שהוא אינו יודע עד היום את גילה המדויק של רעייתו הרבנית, אם היא צעירה ממנו, או מבוגרת, 'ולכן אתה יכול להרגיע את בני השידוך הנ"ל, שהלוואי שחייהם יעברו עליהם כמו שהחיים שלי עוברים עם אשתי, למרות שאינני יודע את גילה'...".

"ארבה בגבולך"

הגר"י זילברשטיין שליט"א ציטט כמה סיפורים מעניינים מההגדה 'פניני חיים', מתורתו וחידושיו של מרן הגרי"ח זוננפלד זצ"ל. באחד מהם היה חידוש הלכתי, והרב שליט"א הסביר אותו.

בחודש ניסן של שנת תרפ"ו הגיעו לביתו של הגרי"ח 4 אורחים חשובים מהונגריה, והוא הזמינם לעשות אצלו את ליל הסדר. בפנותו אל הרבנית, כדי להודיע לה על כך שהוא מזמין את 4 האורחים, אמר לה בלשון זו: 'הנני מביא מחר ארבעה בגבולך'... על משקל הדיבור שאמר השי"ת למשה רבנו, שיאמר לפרעה 'הנני מביא מחר ארבה בגבולך'... והנה, אמר הרב זילברשטיין, אחד הדברים השנואים ביותר עלי הוא, כאשר משתמשים בלשון התורה וחז"ל לכותרות, ולדיבורי חול. זכורני, שבימי בחרותי בישיבת סלבודקה נפתחה בשכונת מאה שערים חנות כובעים שבחרה לעצמה את השם 'מגבעות אשורנו'... אני עוררתי את חברי בישיבת סלבודקה שלא לקנות כובעים בחנות זו, ואף שלחתי מכתב לבד"ץ העדה החרדית שיוציאו איסור לקנות שם. מחאתי פעלה את פעולתה, ובעל החנות החליף את השם.

ואם כן, כיצד נסביר את דיבורו של הגרי"ח? אבל אמרתי ליישב את הדברים על פי דברי מרן החזון איש שאמר שכדי ליצור אווירה טובה בבית, הבעל צריך להתרגל לשוחח עם רעייתו בלשון קלילה, כזו שיש בה גם בדיחות-הדעת. כיון שמרן הגרי"ח זוננפלד עסק כל העת בתורה הק', ולא התפנה מעולם לדברים שיש בהם בדיחות-הדעת, לכן ניצל את ההזדמנות להודיע לרבנית בלשון הנ"ל.

(מתוך קול ברמה גיליון חודש ניסן, בעריכת מיכאל צורן)

מאה פעמים ואחת

סיפר הג"ר מאיר שפירא מלובלין זצ"ל ששהה בימי עלומיו בביתו של הגאון המהרש"ם מברעז'אן זצ"ל, ובאחד מן הימים, בעת זקנותו, בשכבו בחדרו על ערש דוי, התאספו כמה מחשובי הת"ח שבעיר בביתו, וישבו שם והתנצחו בהלכה אי 'מיחזי כיוהרא' מי שנותן בזמן הזה לכהן מתנות כהונה, עד שהגיעו קולות הוויכוח לאוזני הגאון המהרש"ם, ושאל את רבי מאיר, במה אתם עסוקים? כיון ששטח לפניו הדיון, אמר לו המהרש"ם הלא מפורש יוצא הוא ב"דרכי משה" (יו"ד הל' מזוזה בסי' רפו סק"ד), עיי"ש. כאשר הבחין שנשתומם הגר"מ מאותו בקיאות נפלאה להביא ממרחק לחמו, מהל' מזוזה למתנות כהונה, קראו המהרש"ם שיתקרב אליו, והראה לו בשולי הדף של הטור מה שרשם בזמנו! - "היום. סיימתי את ספר הטור מאה פעמים ואחד"...

טרמפ ברמזור

עמדתי ברמזור בצומת הרב כהנמן, פינת אשל אברהם בבני ברק, והנה עוצר אותי אדם מבוגר ומבקש שאקחנו. הסכמתי, אך עד שעלה לרכב התחלף הרמזור לירוק, וכל המכוניות מאחור צפרו לי שאתקדם, אבל התעכבתי בגלל אותו אדם מבוגר. הסתפקתי מה היה עלי לעשות; מצד אחד יש כאן מצוות גמילות חסד, והרי כל הרכבים מאחוריי היו צריכים לאסוף אותו! אך מצד שני יש כאן עיכוב הרבים, וגזל זמן. מה היה עלי לעשות?

תשובת הגר"י זילברשטיין שליט"א:

אסור לאסוף אדם ברמזור כאשר על ידי זה מעכב את התנועה, וזאת מכמה טעמים:

א. הרמזור בצומת זה משמש בין היתר גם לאמבולנסים המובילים חולים לבית הרפואה 'מעיני הישועה', ואי אפשר לדעת מה יקרה בכל רגע, ולכן אסור לגרום לעיכובים בצומת זה, גם כדי להעלות אדם מבוגר.

ב. כתב במסילת ישרים [פרק י"א] בעניין איסור גזל והדומה, שמכשלותיו רבים. וכדי שיהיה האדם נקי מהם באמת, צריך עיון גדול ודקדוק רב. ואם ניקה ממנו, יידע שהגיע למדרגה גדולה. 'כי רבים יתחסדו בענפים רבים מענפי החסידות,ובעניין שנאת הבצע לא יכלו להגיע אל מחוז השלמות. הוא מה שאמר צופר הנעמתי לאיוב [איוב י"א] 'אם און בידך הרחיקהו ואל תשכן באהליך עוולה, כי אז תשא פניך ממום, והיית מוצק ולא תירא'.

גם בעניננו, אמנם הנהג רצה להתחסד עם הזקן, אבל בינתיים גזל זמנם של רבים, וגזל רבים אין לו השבה מעליא, שהרי אינו יודע למי גזל, ולמי גרם נזק [ויעוין בר"ן, שבת דף י"ט ע"ב בדפי הרי"ף ד"ה ומהא שמעינן], שכדי למנוע היזק של רבים, מותר לעבור על שבות דרבנן. ובפרט שיש הרבה אנשים שנוסעים עם מונית, והם משלמים כסף על זמן הנסיעה, ומי התיר לו לעשות חסד על חשבונם.

ג. הכביש שייך לכל התושבים, ומו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל היה אומר, שהרבים לא נותנים לו רשות לנסוע בכביש אלא אם כן שומר על כללי התעבורה, שנוסדו ונועדו לטובת הרבים, וכיון שאחד מכללי התעבורה הוא שאסור לעצור ליד רמזור, אם כן אסור לעבור על זה, כי על דעת כן נתנו לו רשות לנסוע על הכביש. הדברים הופיעו ב'ווי העמודים'. וכשהצעתי את דבריי לפני גיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א,פקפק קצת בזה.

כבוד ה' בארץ ישראל גדול יותר!

/ הרב תומר אנגלסמן

מדוע המילה "ויקרא" כתובה עם אות אל"ף זעירה?

הרב המקובל ר' אברהם סבע בספרו "צרור המור" מביא בשם הזוהר, שכבודו של ה' הוא בארץ ישראל, אך כאשר ה' נאלץ להעביר את דיבורו לחוץ לארץ, אזי ה' יתברך מחוץ להיכלו וארמונו ומתמעט כבודו והדבר מרומז בהקטנת האות אל"ף במילה 'ויקרא'.

ומדוע דווקא מילה זו 'זוכה' לרמז על מיעוט כבוד ה'? על פי המדרש בתורת כהנים שמביא רש"י, המילה 'ויקרא' היא מיוחדת להתגלות ה' אל עם ישראל והיא לשון של חביבות, אך באותה מילה כדי שלא נטעה ונחשוב שהחביבות היא במעלתה העליונה יש בה אות אל"ף זעירה שמרמזת על כך שעדיין כבוד ה' לא שלם.

על דרך זאת יש עוד מקורות רבים שמדגישים שכבוד ה' גדול בארץ ישראל כמו למשל בזוהר ח"ג דף ה', שמובאת דרשה לפסוק בתהלים (מ"ח, ב'): "גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלוהינו הר קדשו" - מתי גדול ומהולל ה'? כאשר כנסת ישראל נמצאת במקומה יחד עם הקב"ה! ובמקום נוסף בזוהר (במדבר דף קי"ח ע"א) דורשים את הפסוק בישעיה (ס"ו, י') "שמחו את ירושלים וגילו בה כל אהביה", שכאשר עם ישראל נמצא בארץ ישראל יש בכך חיבור כמו קשר נישואין ואז החדווה היא לכול, לעולמות העליונים ותחתונים. אבל בזמן שאין ישראל נמצאים בארץ ישראל, אסור לשמוח, או להפגין שמחה. מספר הזוהר שר' אבא ראה איזה אדם שמח במקום מסוים בבבל ור' אבא בעט בו ואמר לו: "שמחו את ירושלים" כתוב', בזמן שירושלים היא בשמחה יכול אדם לשמוח!

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדואייל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il